

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Андрейчикової Олени Анатоліївни «Жанрова еволюція сучасної антиутопії (українська та зарубіжна література)»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 035 Філологія

галузі знань 03 Гуманітарні науки

Рецензована дисертація О.А. Андрейчикової виконана у руслі сучасних компаративістських досліджень, у царині порівняльного літературознавства з залученням української літератури у загальноєвропейський контекст. У кінці ХХ - на початку ХХІ століття жанр антиутопії був надзвичайно популярним, це пояснюється тим фактом, що за своїми художніми ознаками антиутопія органічно відповідає світобаченню сучасної людини.

Дисертаційне дослідження виконано у межах планової наукової теми кафедри зарубіжної літератури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження зарубіжної літератури в системі літературознавчих шкіл, напрямків, течій» (номер державної реєстрації 0119U002442).

Здобувачка вдало структурувала матеріал логічно та аргументовано представила та згрупувала його в роботі у 3 розділах, які побудовані по принципу порівняння та зіставлення зарубіжних та українських авторів та їхніх творів.

Дисертантка доводить, що антиутопія як жанр потребує ретельних і комплексних наукових студій, передовсім тому, що проблеми, порушені в ній – це карикатурно загострені факти й події нашої реальності, процеси її суспільно-політичного й духовного життя, загрозливих ідей та уявлень, що неминуче обернуться навіть не травматичним досвідом, а суспільною

катастрофою для сучасного соціуму- фактично про це йдеться у другому та третьому розділі дослідження.

Твори-антиутопії слід сприймати, як гірку пігулку для профілактики суспільних захворювань, тож за такого підходу й означення тема роботи є актуальною.

Теоретичну й методологічну основи дослідження О. Андрейчикової склали праці зарубіжних дослідників, а також вітчизняних літературознавців, крім того, у роботі використані результати наукових студій літературознавців-дослідників сучасного та новітнього літературного процесу, а також загальні літературно-критичні статті.

Запропоноване дослідження ґрунтується на наукових принципах сучасної історії та теорії літератури, в ньому поєднані описовий, історико-біографічний, порівняльно-історичний (для зіставлення та розгортання динаміки окремих образів, тем), наявні елементи герменевтичного методу, наративного та інтертекстуального аналізу тощо.

Важливим здобутком у роботі можна вважати висновок дисертантки, що антиутопія, як і утопія, – це жанр, який супроводжує історичний і суспільний розвиток, ілюструє в художній формі технологічний і інтелектуальний прогрес і його непередбачувані наукою, але гіпотетично можливі наслідки.

Сучасні літературні твори, поєднуючи елементи утопічного і антиутопічного, витворюють нові жанрові варіації, сюжети і мотиви яких будуть визначатися реаліями технічного розвитку суспільства. На наш погляд, дисертанці вдалося розширити існуючі рамки трактування проблематики головних героїв сучасної антиутопії на прикладі роману «Не відпускай мене» Кадзуо Ішігуро: опір чинному режиму, який в класичній антиутопії герої обов'язково вершать чи намагаються вершити, в романі «Не відпускай мене» геть відсутній. Чи то у смирення японське коріння (на чому часто наполягають деякі науковці, спираючись на японське

походження автора), чи то це свідчить про «синдром набутої безпорадності» головних героїв, на який тепер часто страждають наші сучасники, – достеменно невідомо. Аналіз твору К. Ішігуро, проведений п. Андрейчиковою, впевнено доводить, що більш можливий саме другий варіант.

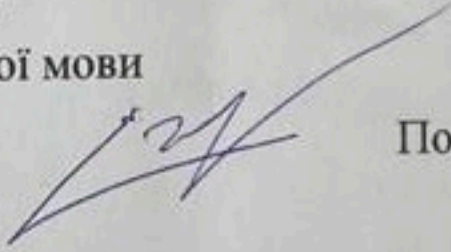
Новаторськими, закономірними й аргументованими вважаємо виокремлені дисертанткою жанрові риси антиутопії, серед яких у дослідженні названо: проєкцію на вигадане суспільство, яка викликає найбільше його несприйняття; розташуванням антиутопічного світу на відстані у просторі або часі; опис негативних якостей вигаданого суспільства, аби вони шокували або ж викликали жах. У роботі також визначено, що варіативні ознаки антиутопічного дискурсу можуть бути представлені скоріше у творах зарубіжних авторів секуляризованою ерзац-релігією, ворожістю до мистецтва, пропагандою, псевдодемократичною легітимізацією влади, вигадливим апаратом санкцій, постійним спостереженням таємної поліції, терором, тортурами та ліквідацією інакодумців.

Однак, як і кожне дисертаційне дослідження, робота О. Андрейчикової містить дискусійні моменти та думки, що є цілком правомірним. Так, у першому розділі виділено в окремий параграф компаративний метод дослідження, хоча у роботі заявлені й використані й інші методи, що, звичайно, звужує теоретично-методичну базу дослідження.

Крім того, авторці бажано було б дещо детальніше зупинитися на жанрових особливостях та специфіці саме української антиутопії, пояснити причини незначної популярності цього жанру в українських авторів. Дані зауваження мають дискусійно-перспективний характер, їх можна розглядати як напрямок для проведення подальших досліджень

На основі вищезазначеного доходимо висновку, що подана дисертаційна робота за актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №431 від 21.03.22р.), а її авторка, **Андрейчикова Олена Анатоліївна**, заслуговує здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри граматики англійської мови
ОНУ імені І.І. Мечникова

 Пожарицька О.О.

Підпис громад.	<i>Пожарицької О.О.</i>
посада	<i>доцент</i>
ЗАВІРЯЮ:	
Проректор ОНУ імені І. І. Мечникова	
	Запорожченко О. В.

